

Pavel Koukal*

PRINCIP TERRITORIALITY A HRANIČNÍ URČOVATEL *LEX LOCI PROTECTIONIS* V AUTORSKOPRÁVNÍCH VZTAZÍCH**

The Principle of Territoriality and the Lex Loci
Protectionis Connecting Factor in Copyright Disputes

Profesor Josef Bejček v mých očích přestavuje velký zdroj obdivu a inspirace, a to jak co do jeho širokého vědecko-výzkumného záběru zahrnujícího celou oblast závazkového a deliktního práva, práva korporačního i soutěžního, tak především co do jeho neuvěřitelné pracovitosti a péle. Prakticky každý pracovní den, když přicházím i odcházím z fakulty, je vidět, jak se v jeho kanceláři svítí. Ať je pátek a někdy i svátek. Osobně říkám s jistou nadsázkou, že až se v té kanceláři přestane svítit, nastane konec. Fakulta se zachvěje a spadne :-). Milý Josefe, děkuji za vše, co pro fakultu i pro nás mladší kolegy děláš, za všechnen čas a energii, kterou nám věnuješ a také za podporu našeho vědeckého růstu. Přeji Ti hodně tvůrčích sil do dalšího období a nám všem, abychom mohli v míru dál budovat a rozvíjet brněnskou civilistiku.

* Doc. JUDr. Pavel Koukal, Ph.D., Katedra občanského práva a Ústav práva a technologií, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno / Department of Civil Law and Institute of Law and Technology, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: pavel.koukal@law.muni.cz / ORCID: 0000-0002-8459-754X / <https://www.researchgate.net/profile/Pavel-Koukal>

** Tento příspěvek rozvíjí myšlenky ohledně jednotného a širokého rozsahu lex loci protectionis v českém mezinárodním právu soukromém, které byly dříve zveřejněny v KYSELOVSKÁ, T., KOUKAL, P. Mezinárodní právo soukromé a právo duševního vlastnictví – kolizní otázky. Brno: Masarykova univerzita, 2019. Příspěvek reaguje na některé nové prameny v české doktríně a také se snaží poskytnout důkladnější obhajobu legis loci protectionis vůči argumentům, které předkládají zastánci univerzalistického řešení.

Abstrakt

Příspěvek se zabývá pojmem teritoriality práv k duševnímu vlastnictví v jeho třech významech: mezinárodněprávním, hmotněprávním a kolizněprávním. Oproti principu teritoriality autor staví princip univerzality, který se projevuje v některých přístupech k autorskoprávní regulaci ve vztazích s mezinárodním prvkem. Následně se autor zabývá hraničním určovatelem *lex loci protectionis* (§ 80 ZMPS), který představuje průmět principu teritoriality do kolizního práva. Autor rozebírá různé přístupy k rozsahu použití hraničního určivatele *lex loci protectionis*, zejména k otázce prvotního nositele autorských práv a převoditelnosti práv. V závěru se autor věnuje obhajobě tradičního pojetí *lex loci protectionis* a snaží se vyvracet argumenty tzv. univerzalistů, kteří navrhnou, aby se otázka prvotního nositelství a převoditelnosti práv řídila právním řádem státu původu díla (*lex originis*).

Klíčová slova

Teritorialita; princip univerzality; *lex loci protectionis*; *lex originis*; prvotní nositelství; převoditelnost práv.

Abstract

The paper deals with the concept of territoriality of intellectual property rights in its three meanings: international, substantive and conflict of laws. The principle of territoriality is contrasted by the author with the principle of universality, which is manifested in some approaches to cross-border copyright issues. The author then discusses the connecting factor *lex loci protectionis* (Sec. 80 Czech Act on International Private Law), which represents the projection of the territoriality principle into conflict of laws. The author discusses different approaches to the scope of application of the *lex loci protectionis*, in particular the question of the initial ownership and the transferability of rights. In the concluding part, the author defends the traditional concept of *lex loci protectionis* and provides contra-arguments to the solutions of the so-called universalists who propose that the question of the primary owner and transferability of rights should be governed by the law of the state of the origin of the work (*lex originis*).

Keywords

Territoriality Principle; Universality Principle; Lex Loci Protectionis; Lex Originis; Initial Ownership; Transferability of Rights.

1 Teritorialita jako polysémantický pojem

Princip teritoriality má různé významy a v různých kontextech může být chápán různým způsobem. Svůj význam má princip teritoriality tradičně z hlediska mezinárodního práva veřejného, nicméně se s ním setkáváme také jako s hmotněprávním principem v právu duševního vlastnictví. Konečně se princip teritoriality promítá také do hraničního určovatele *lex loci protectionis* v mezinárodním právu soukromém, který v českém právu našel své zakotvení v ustanovení § 80 ZMPS.

Tento příspěvek zkoumá význam principu teritoriality zejména v jeho kolizním rozměru a snaží se odůvodnit široké pojetí hraničního určovatele *lex loci protectionis* v kolizním autorském právu, které zahrnuje všechny aspekty „duševně-vlastnického statutu“, včetně prvotního nositelství autorských práv a jejich převoditelnosti.

2 Princip teritoriality v mezinárodně a hmotněprávním významu

Nehmotné statky, mezi které patří autorská díla, mají všudypřítomnou (ubikvitní) povahu,¹ neboť mohou být užívány na více místech řadou uživatelů současně, a to bez ohledu na státní hranice. Všudypřítomnost nehmotných statků a nezávislost nehmotných statků na hmotných nosičích,² na nichž jsou zachyceny, často vede k situacím, v nichž můžeme nalézt přeshraniční prvky (vztahy s mezinárodním prvkem), a v daném kontextu je tudíž také

¹ TROLLER, A. *Das internationale Privat- und Zivilprozessrecht im gewerblichen Rechtsschutz und Urheberrecht*. Basel: Verlag für Recht und Gesellschaft, 1952, s. 2; KNAP, K., KUNZ, O. *Mezinárodní právo autorské*. Praha: Academia, 1981, s. 16; TROLLER, A. *Immaterialgüterrecht: Patentrecht, Markenrecht, Muster- und Modellrecht, Urheberrecht, Wettbewerbsrecht*. Basel: Helbing & Lichtenhahn, 1983, s. 55.

² TROLLER, 1952, op. cit., s. 52, 63; KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 16, 304; TROLLER, 1983, op. cit., s. 49; KNAP, K., KUNZ, O., OPLTOVÁ, M. *Průmyslová práva v mezinárodních vztazích*. Praha: Academia, 1988, s. 49; REHBINDER, M., PEUKERT, A. *Urheberrecht: ein Studienbuch*. München: C. H. Beck, 2015, s. 52; SCHACK, H. *Urheber- und Urhebervertragsrecht*. 9. vyd. Tübingen: Mohr Siebeck, 2019, s. 17. DOI: <https://doi.org/10.1628/978-3-16-157632-4>

nezbytné určit rozhodné právo s pomocí kolizních norem mezinárodního práva soukromého.

Pro účely tohoto příspěvku je nutné poukázat na to, že v mezinárodním autorském právu hraje svou významnou roli spor mezi principem univerzality oproti principu teritoriality.³ Rozhodující otázkou je, zda mají být práva autorů omezena na území určitého státu,⁴ nebo zda má mít naopak právo, které vzniká v jednom státě (např. státě původu díla), celosvětovou platnost.⁵

- ³ SCHACK, 2019, op. cit., s. 475 a násl., s. 527; WALTER, M. Internationales Urheberrecht In: LOEWENHEIM, U. *Handbuch des Urheberrechts*. 3. vyd. München: C. H. Beck, 2021, s. 1314 a násl.; FEZER, K. H., KOOS, S. J. *von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einföhrungsgesetz und Nebengesetzen: Einföhrungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch/ IPR Internationales Wirtschaftsrecht (Kollisionsrecht des KartellR, LauterkeitsR, MarkenR, PatentR und UrheberR)*. Berlin: Sellier, 2019, s. 453–455; DREXL, J. Internationales Immaterialgüterrecht In: HEIN, J. von. *Internationales Privatrecht II: Internationales Wirtschaftsrecht, Einföhrungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (Art. 50-253)*. 2018, s. 1256; McGUIRE, R. Das Urheberrecht in der Cloud: Universalitäts- versus Territorialitätsprinzip. In: LEIBLE, S. (ed.). *Der Schutz des geistigen Eigentums im Internet*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2012, s. 143 a násl.; EECHOUD, M. M. van. *Choice of law in copyright and related rights: alternatives to the Lex Protectionis*. The Hague: Kluwer Law International, 2003, s. 99 a násl.; MATULIONYTE, R. *Law Applicable to Copyright: A Comparison of the ALI and CLIP Proposals*. B.m.: Edward Elgar Publishing, 2011, s. 15. DOI: <https://doi.org/10.4337/9780857934291>; LUNDSTEDT, L. *Territoriality in Intellectual Property Law*. Malmö: Holmbergs, 2016, s. 76. Dostupné z: <https://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:972658/FULLTEXT01.pdf> [cit. 5. 4. 2022].
- ⁴ ULMER, E. *Die Immaterialgüterrechte im internationalen Privatrecht: rechtsvergleichende Untersuchung mit Vorschlägen für die Vereinheitlichung in der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft*. Köln: Carl Heymanns Verlag, 1975, s. 9; TROLLER, 1983, op. cit., s. 135; FEZER, KOOS, 2019, op. cit., s. 453; KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 18.
- ⁵ DROBNIG, U. Originärer Erwerb und Übertragung von Immaterialgüterrechten im Kollisionsrecht – I. Urheberrecht – II. Gewerbliche Schutzrecht. *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*. 1976, roč. 40, č. 2, s. 196; SCHACK, H. *Zur Anknüpfung des Urheberrechts im internationalen Privatrecht*. B.m.: Duncker & Humblot, 1979, s. 24. DOI: <https://doi.org/10.3790/978-3-428-44409-0>; SCHACK, 2019, op. cit., s. 479. V českém prostředí je nejsilnějším zastáncem principu univerzality a na něj navázaném *lex originis* (průjemnějším, pokud jde o otázku prvotního nositelství autorských práv), nejnověji Hodermarsky (HODERMARSKÝ, J. *Originární nabytí autorského práva v kolizních souvislostech*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2021. Vedoucí práce Tereza Kyselovská. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/n8ure/> [cit. 11. 4. 2022]). Naopak, mezi zastánce principu teritoriality a hraničního určovatele *lex loci protectionis*, který pokrývá všechny otázky spojené s duševně-vlastnickým statutem, se tradičně řadí Knap s Kunzem (KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 17 a násl.), Poláček (POLÁČEK, B. Komentář k § 80 In: PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 537) nebo Koukal s Kyselovskou [KYSELOVSKÁ, T., KOUKAL, P. *Mezinárodní právo soukromé a právo duševního vlastnictví – kolizní otázky*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 143 a násl.]. Ve slovenské doktríně se širokému rozsahu *lex loci protectionis* věnuje Adamová (ADAMOVIČ, Z. *Práva duševního vlastnictví*. In: LYSINA, P. et al. *Mezinárodné právo súkromné*. 2. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2016, s. 256).

V této souvislosti podotýkáme, že definování autorských práv jako univerzálních versus teritoriálně omezených práv není pouhou rétorickou figurou bez praktického rozměru.⁶ Naopak, uplatnění jednoho či druhého principu má praktické důsledky, neboť principy univerzálnosti a teritoriality se v kolizním právu odráží prostřednictvím hraničních určovatelů *lex originis* a *lex loci protectionis*.⁷

Práva k duševnímu vlastnictví jsou tradičně ovládána principem teritoriality, což znamená, že působí pouze na území toho státu, který ochranu poskytuje.⁸ Tímto územím je území státu, který příslušné absolutní právo udělil, nebo pokud neexistuje výslovný akt o jeho udělení, který takové právo přiznal. Současně to znamená, že účinky přiznané právy k duševnímu vlastnictví se nevztahují na území jiných států. Majitel (vlastník) tedy nemá ani (pozitivní) právo používat chráněný předmět, ani (negativní) právo zakázat používání chráněných nehmotných statků jinými osobami na jiném území, než je území toho státu, který právo k duševnímu vlastnictví udělil (přiznal).⁹

⁶ JEGHER, G., KUNZ, O. Art. 110 IPRG. In: GROLIMUND, P., LOACKER, L. D., SCHNYDER, A. K. (eds.). *Internationales Privatrecht*. 4. vyd. Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2021, s. 1030, 1034; DREXL, 2018, op. cit., s. 1252 a násl.

⁷ EECHOUD, 2003, op. cit., s. 96; FEZER, KOOS, 2019, op. cit., s. 457, 467; KYSELOVSKÁ, T., KOUKAL, P. *Autorské právo, public domain a lidská práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 140–141. V tomto kontextu Richter přiznačně mluví o *lex loci protectionis* jako „kolizní sestře principu teritoriality“ (RICHTER, T. *Parteiautonomie im Internationalen Immaterialgüterrecht: Eine rechtsvergleichende Untersuchung de lege lata und de lege ferenda*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2017, s. 46. DOI: <https://doi.org/10.1628/978-3-16-155052-2>).

⁸ KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 17 a násl.; KROPHOLLER, J. *Internationales Privatrecht*. 6. vyd. Tübingen: Mohr Siebeck, 2006, s. 546; TROLLER, 1983, op. cit., s. 135; ULMER, 1975, op. cit., s. 9; FEZER, KOOS, 2019, op. cit., s. 453; EECHOUD, 2003, op. cit., s. 97 a násl.; KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 270; VERSCHRAEGEN, B. Kommentar zum § 34 IPRG. In: RUMMEL, P. (ed.). *ABGB – Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*. 3. vyd. Wien: Manz, 2004, s. 213; DOKALIK, D., ZEMANN, A. *Österreichisches und internationales Urheberrecht: das Urheberrechtsgesetz und das Verwertungsgesellschaftengesetz mit Durchführungsbestimmungen, damit zusammenhängenden Rechtsvorschriften, den einschlägigen EU-Rechtsvorschriften und dem internationalen Urheberrecht: mit Materialien, Erläuterungen, der österreichischen und EuGH-Judikatur in Leitsätzen und Literaturhinweisen*. 7. vyd. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2018, s. 213.

⁹ KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 17; BECKSTEIN, F. *Einschränkungen des Schutzlandprinzips: die kollisionsrechtliche Behandlung von Immaterialgüterrechtsverletzungen im Internet*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010, s. 20; DREXL, 2018, op. cit., s. 1247; FEZER, KOOS, 2019, op. cit., s. 450.

V daném ohledu však musíme podotknout, že neexistuje žádná pevná definice principu teritoriality a je možné pouze identifikovat různé významy pojmu teritorialita, které tento termín charakterizují v různých kontextech. Princip teritoriality lze tedy považovat za vícevýznamový pojem (právní institut).¹⁰

Princip teritoriality je znám především z mezinárodního práva veřejného jako základní kámen mezinárodního systému ve smyslu povinnosti jednotlivých států respektovat územní suverenitu jiných států a vykonávat jurisdikci pouze na svém území.¹¹ Každý stát uplatňuje právo jako obecný normativní systém v rámci svých hranic. Tento závěr vyplývá z obecných principů mezinárodního práva, zejména z principu územní výsosti a svrchované rovnosti států.¹² V dané souvislosti musíme zdůraznit, že suverenita vymezuje hranice státní moci (jurisdikce) vydávat, uplatňovat a vymáhat závazná pravidla týkající se osob, majetku nebo činností, které se nacházejí nebo odehrávají na jejich území.¹³ Základním účelem pravidel o mezinárodní jurisdikci je minimalizovat případy, kdy dochází k zasahování jednoho státu do záležitostí jiného státu a implikuje, že výkon státní moci nad osobami, majetkem a událostmi mimo území státu zásadně postrádá legitimitu. Skutečnost, že každý stát má moc na svém území, totiž znemožňuje uplatňovat státní moc na území jiného státu. Tradičně totiž v mezinárodním právu veřejném platí, že každý stát má na svém území absolutní územní suverenitu. Z toho zásadně vyplývá, že výkon exteritoriální normativní (*praescriptive jurisdiction*) a soudní (*adjudicative jurisdiction*) pravomoci je nepřipustný. Pouze jako výjimka je v některých

¹⁰ BECKSTEIN, 2010, op. cit., s. 19 a násl.; LUNDSTEDT, 2016, op. cit., s. 27 a násl.; MATULIONYTE, 2011, op. cit., s. 13 a násl.; FEZER, KOOS, 2019, op. cit., s. 451.

¹¹ AKEHURST, M. Jurisdiction in International Law. *British Year Book of International Law*. 1972–1973, roč. 46, s. 159 a násl.; SHAW, M. N. *International Law*. 5. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, s. 308; ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. *Mezinárodní právo veřejné*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 35; GOLDSTEIN, P. *International copyright: principles, law, and practice*. Oxford: Oxford University Press, 2001, s. 64.

¹² ČEPELKA, ŠTURMA, 2018, op. cit., s. 137; MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr ke jiným právním systémům*. 6. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Doplněk, 2014, s. 19; POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 11.

¹³ SHAW, 2003, op. cit., s. 574, 576; BECKSTEIN, 2010, op. cit., s. 19; LUNDSTEDT, 2016, op. cit., s. 27; MATULIONYTE, 2011, op. cit., s. 15, 19; KACZOROWSKA, A. *Public international law*. 4. vyd. London: Routledge, 2010, s. 309; ČEPELKA, ŠTURMA, 2018, op. cit., s. 138.

případech připouštěn extraterritoriální výkon státní moci, kterým se postihují jednání, k nimž došlo mimo území státu.¹⁴ Takovými výjimečnými případy mohou být ojedinělé dovolené případy výkonu extraterritoriální pravomoci státu, se kterými se setkáváme například v soutěžním právu.¹⁵

Dále se s principem teritoriality můžeme setkat jako s vnitrostátním hmotně-právním principem, který znamená, že závazné právní normy vydané orgány daného státu platí pouze na území tohoto státu (územní rozsah působnosti právních norem). V souvislosti s ochranou duševního vlastnictví se tento

¹⁴ SHAW, 2003, op. cit., s. 573; KACZOROWSKA, 2010, op. cit., s. 376; LUNDSTEDT, 2016, op. cit., s. 28; ČEPELKA, ŠTURMA, 2018, op. cit., s. 139, 177.

¹⁵ GOLDSTEIN, 2001, op. cit., s. 65; AKEHURST, 1972, op. cit., s. 190 a násl.; FOX, E. M. Extraterritorial Jurisdiction, Antitrust, and the EU Intel Case: Implementation, Qualified Effects, and the Third Kind. *Fordham International Law Journal*. 2019, roč. 42, č. 3, s. 981 a násl.; TICHÝ, L. Překonávání principu teritoriality v evropském soutěžním právu. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. 2012, roč. 58, č. 2, s. 77 a násl.; SHAH, O., RENNER, Ch., THEODOSIOU, L. Intel, iiyama, Power Cables: A Revolution in the Treatment of Territoriality and Jurisdiction in EU Competition Law? *Journal of European Competition Law & Practice*. 2018, č. 2. roč. 10, s. 80 a násl. DOI: <https://doi.org/10.1093/jeclap/lpy081>; MALNAR, V., B., KUNDA, I. EU Competition Law in the Digital Era: What to Tell about Intel? *EU and comparative law issues and challenges series*. 2018, roč. 2, s. 31 a násl. Základem pro extraterritoriální jurisdikci je rozsudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti ve věci *Lotus [Francie proti Turecku (1927) PCIJ]*, Series A, No. 10, s. 18–19], v němž Stálý dvůr stanovil obecné parametry pro výkon jurisdikce mimo hranice státu. Jako příklady uplatňování extraterritoriální jurisdikce můžeme ve veřejném právu zmínit situace, kdy je jurisdikce uplatňována vůči jednáním mimo území státu v návaznosti na (i) „princip státní příslušnosti“ (též princip personality), podle něhož je právní úprava „spojena“ se státní příslušností osoby (právnícké nebo fyzické) bez ohledu na to, kde k příslušnému jednání došlo (v rámci svrchovaných hranic státu nebo mimo ně – viz např. 6 TZ), nebo na (ii) „princip ochrany zájmů“, podle něž se výkon extraterritoriální jurisdikce jeví jako odůvodněný za předpokladu, že existuje rozumná souvislost mezi jednáním a legitimním zájmem státu na ochraně jeho vlastní národní bezpečnosti nebo základních hodnot, o které se stát opírá (v trestním právu potom tomu odpovídá princip univerzality – § 7 TZ). Ve stejném duchu se nese i myšlenka, která se odráží v „doktríně účinků“ v soutěžním právu, kterou v kontextu antimonopolního práva poprvé uplatnil americký soudce *Learned Hand* v roce 1945 ve svém přelomovém rozsudku ve věci *Alcoa [United States proti Aluminum Co. of America, 148 F.2d 416 (2nd Cir. 1945)]*. Podle něj „každý stát může založit odpovědnost, a to i osobám, které mu nejsou podřízeny, za jednání mimo jeho hranice, které má na jeho území důsledky, jež stát postihuje...“ (*United States v. Aluminum Co. of America, 443*). Podle „doktríny účinků“ mají americké soudy pravomoc uplatňovat antimonopolní právo USA vůči jednáním, jejichž cílem je poškodit hospodářskou soutěž v USA a která mají přímý, podstatný a rozumně předvídatelný nepříznivý dopad na obchod nebo dovoz zboží do USA [viz též *Hartford Fire Insurance Co. v. California, 509 U.S. 764 (1993)*]. Soudní dvůr EU reflektoval „doktrínu účinků“ ve věci *Intel Corp. proti Evropské komisi* (rozsudek SDEU ze dne 6. 9. 2017, C-413/14, body 43 a 45, 138). Viz též ZELGER, B. EU Competition law and extraterritorial jurisdiction – a critical analysis of the ECJ’s judgement in Intel. *European Competition Journal*. 2020, roč. 16, č. 2–3, s. 613 a násl. DOI: <https://doi.org/10.1080/17441056.2020.1840844>; FOX, 2019, op. cit., s. 982.

hmotněprávní princip odráží ve všeobecně uznávané skutečnosti, že práva k duševnímu vlastnictví jsou územně omezena a že bez souhlasu příslušného státu nelze na jeho území uplatňovat ochranná práva, která poskytuje jiný stát.¹⁶ Teritoriální charakter práv k duševnímu vlastnictví vyplývá v unijním právu mj. z rozsudku SDEU ve věci *Lagardère Active Broadcast proti Société pour la perception de la rémunération équitable (SPRE) a Gesellschaft zur Verwertung von Leistungsschutzrechten mbH (GVL)* (C-192/04), v němž SDEU dovodil, že „tato práva mají tedy teritoriální povahu a vnitrostátní právo může mimo jiné stanovit sankce pouze ve vztahu k jednání, ke kterému došlo na vnitrostátním území“ (bod 46).¹⁷ Pouze právní řád daného státu, pro který se ochrana uplatňuje, tak upravuje otázky jako: kdo je nositelem práv, za jakých podmínek lze ochranu získat, jaký je rozsah ochrany, jak dlouho ochrana trvá, jaká je povaha práv, zda jde o práva převoditelná apod.¹⁸

Pokud jde o ochranu autorských práv, podstatnou roli ve vymezení principu teritoriality na mezinárodní úrovni představuje čl. 5 odst. 2 Bernské úmluvy, který stanoví, že je ochrana ve státě, pro který je ochrana požadována, nezávislá na státě původu díla. V následující větě tohoto ustanovení Bernská úmluva stanoví, že „proto se s výhradou ustanovení této úmluvy řídí rozsah ochrany, jakož i právní prostředky vyhrazené autorovi k hájení jeho práv výlučně zákony státu, kde se uplatňuje nárok na ochranu“. Ricketson s Ginsburg¹⁹ při výkladu tohoto ustanovení dospívají k závěru, že bez ohledu na to, zda čl. 5 odst. 2 Bernské úmluvy odkazuje přímo na vnitrostátní hmotné právo, nebo pouze na kolizní normy státu, v němž (resp. pro který) je ochrana požadována,

¹⁶ Pojem „teritoriální účinek“ je třeba chápat tak, že například autorská práva přiznaná jedním státem jsou nositelům práv přiznána pouze na území tohoto státu a pouze na území tohoto státu může být zakázáno jakékoli neoprávněné užití předmětu ochrany. Srov. ULMER, 1975, op. cit., s. 9, 12; KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 18; TROLLER, 1983, op. cit., s. 137; BECKSTEIN, 2010, op. cit., s. 22; FAWCETT, J. J., TORREMANS, P. *Intellectual property and private international law*. 2. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2011, s. 687.

¹⁷ Obdobně viz rozsudky ESD/SDEU ve věcech *IHT Internationale Heiztechnik GmbH a Uwe Danzinger proti Ideal-Standard GmbH a Wabco Standard GmbH* (C-9/93), bod 22; *Peter Pinckney proti KDG Mediatech AG* (C-170/12), bod 22; *Peř Hejduk proti EnergieAgentur. NRW GmbH* (C-441/13), bod 22.

¹⁸ DREXL, 2018, op. cit., s. 1247; FEZER, KOOS, 2019, op. cit., s. 453; JEGHER, KUNZ, 2021, op. cit., s. 1030; BECKSTEIN, 2010, op. cit., s. 27, 49.

¹⁹ RICKETSON, S., GINSBURG, J. C. *International copyright and neighbouring rights: the Berne convention and beyond. Volume I*. 2. vyd. Oxford (UK): Oxford University Press, 2005, s. 1301.

je formulace vyjádřená v čl. 5 odst. 2 Bernské úmluvy jasným vyjádřením zásady teritoriality autorskoprávní ochrany v hmotněprávním slova smyslu.²⁰

V české doktríně se otázce teritoriality autorskoprávní ochrany (v hmotněprávním smyslu) věnovali především Knap s Kunzem, kteří, podle našeho názoru, správně poukázali na to, že princip teritoriality nelze vyvozovat z toho, že práva k duševnímu vlastnictví byla v minulosti založena na principu udělování vrchnostenských privilegií, ale na základě jedinečných vlastností nehmotných statků. Každý nehmotný statek je totiž ze své podstaty „normativním jevem“,²¹ neboť vždy záleží na tom, zda k němu zákonodárce vůbec stanoví práva absolutní povahy, případně zda bude chráněn jiným způsobem (například prostřednictvím nekalé soutěže).²² Ačkoli má tedy zveřejněný nehmotný statek ve všech právních rádech stejnou povahu, může být v některých státech právně chráněn a v jiných nikoliv. Podobně se k odůvodnění principu teritoriality vyjádřil i Drexl, který rovněž poukazuje na to, že princip teritoriality práv k duševnímu vlastnictví je mj. hmotněprávním principem, který je nevyhnutelně spojen s regulačním rámcem ochrany nehmotných statků.²³

Je třeba také zdůraznit, že z hlediska hospodářské politiky je princip teritoriality odůvodněn skutečností, že práva k duševnímu vlastnictví poskytují svému nositeli monopolní postavení na území určitého státu, a to ve vztahu k nakládání s chráněným statkem v daném hospodářském odvětví. Přiznání (případně uznání) těchto výlučných práv je tedy právně-politickým rozhodnutím jednotlivých států, které v sobě zahrnuje mj. řešení konfliktu mezi vytvářením nových nehmotných statků na jedné straně a možností jejich užívání (šíření) na straně druhé. Takové právně-politické rozhodnutí také

²⁰ Obdobný závěr viz ULMER, 1975, op. cit., s. 9, 11; KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 333.

²¹ KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 19 a násl. Názory Knapa s Kunzem ohledně teritoriality byly silně ovlivněny švýcarskou doktrínou, zejména závěry Trollera [TROLLER, 1983, op. cit., s. 138]. Také v jiných oblastech byl Knap rovněž silně ovlivněn švýcarským přístupem k autorskoprávní ochraně (například pokud se jedná o definici autorského díla). Podrobněji viz KOUKAL, 2019, op. cit., s. 39 a násl.

²² V české doktríně k tomu viz TELEČEK, I., TĚGL, P. In: MELZER, F., TĚGL, P. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III: § 419–654 a související společná a přechodná ustanovení*. 1. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 244.

²³ DREXL, J. *Europarecht und Urheberkollisionsrecht*. In: GANEA, P., HEATH, Ch., SCHRICKER, G. (eds.). *Urheberrecht gestern, heute, morgen. Festschrift für Adolf Dietz zum 65. Geburtstag*. München: Verlag C. H. Beck, 2001, s. 464; DREXL, 2018, op. cit., s. 1252.

často obsahuje přiznání či nepřiznání osobnostních práv k danému typu nehmotných statků.²⁴

Přestože mezinárodní úmluvy princip teritoriality výslovně nezmiňují, lze jej odvodit ze zásady nezávislosti ochrany²⁵ a také ze zásady národního zacházení (zásada asimilace, *Inländerbehandlung*),²⁶ podle níž cizinci nesmějí být v souvislosti s nabýváním, výkonem nebo ochranou práv přiznaných (udělených) v dané zemi postaveni do horšího postavení než domácí státní příslušníci. Uplatněním zásady národního zacházení tak smluvní státy Bernské úmluvy v autorskoprávní oblasti předpokládají, že v různých zemích mohou existovat různá pravidla pro autorskoprávní ochranu. Každý stát definuje vlastní hmotněprávní podmínky pro vznik, obsah, rozsah a výkon autorských práv. Zákaz diskriminačního zacházení s cizími nositeli práv tedy mimo jiné implicitně předpokládá existenci principu teritoriality.²⁷

Skutečností však je, že termín teritorialita duševně vlastnické ochrany není nejtřetnější. Je tomu tak proto, že každá moderní právní ochrana je ve své podstatě teritoriální,²⁸ neboť stát uplatňuje právo jako obecný normativní

24 METZGER, A. Applicable law under the CLIP Principles: A Pragmatic Reevaluation of Territoriality. In: BASEDOW, J., KONO, T., METZGER, A. (eds.). *Intellectual property in the global arena: jurisdiction, applicable law, and the recognition of judgments in Europe, Japan and the US*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010, s. 160; DREXL, 2018, op. cit., s. 1255. Ve Spojených státech amerických jsou například osobnostní práva výrazným způsobem omezena (GOLDSTEIN, P. *International copyright: principles, law, and practice*. Oxford: Oxford University Press, 2001, s. 284 a násl.), zatímco v Německu je autorskoprávní ochrana primárně postavena na osobnostním základě (ULMER, E. *Urheber- und Verlagsrecht*. Berlin; Heidelberg; New York: Springer, 1980, s. 109 a násl. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-642-67819-6>; REHBINDER, PEUKERT, 2015, op. cit., s. 17 a násl.; VOGEL, M. *Geschichte und Quellen des Urheberrechts*. In: LOEWENHEIM, U. *Handbuch des Urheberrechts*. 3. vyd. München: C. H. Beck, 2021, s. 11). V české doktríně k tomu viz KNAP, K. *Grundzüge der persönlichkeitsrechtlichen Theorie im sozialistischen Urheberrecht*. *UFITA*. 1977, roč. 79, s. 108 a násl. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783112326527-010>; KNAP, K. *Quo vadis současného autorského práva*. In: *Aktuální otázky práva autorského, práv průmyslových, práva soutěžního*. 1986, s. 25.

25 BECKSTEIN, 2010, op. cit., s. 45.

26 ULMER, 1975, op. cit., s. 10; FAWCETT, TORREMANS, 2011, op. cit., s. 678; DREXL, 2018, op. cit., s. 1264. V české doktríně se v duchu Trollerovy terminologie [TROLLER, 1983, op. cit., s. 134 a násl.] používá švýcarský termín „zásada asimilace“ [JEGHER, KUNZ, 2021, op. cit., s. 1037]. Viz též KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 59 a násl.; KNAP, KUNZ, OPLTOVÁ, 1988, op. cit., s. 34; KYSELOVSKÁ, KOUKAL, 2019, op. cit., s. 181. Ve slovenské doktríně viz ADAMOVÁ, 2016, op. cit., s. 257.

27 ULMER, 1975, op. cit., s. 1, 14; DREXL, 2018, op. cit., s. 1251; FAWCETT, TORREMANS, 2011, op. cit., s. 688.

28 KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 19; KNAP, KUNZ, OPLTOVÁ, 1988, op. cit., s. 20.

system v rámci svých hranic. Zahraniční právní řád lze aplikovat pouze, pokud to vnitrostátní právní předpis dovoluje,²⁹ například připouští-li jeho použití kolizní norma. Z tohoto hlediska nejsou práva k duševnímu vlastnictví zásadně odlišná od práva vlastnického, dědického, osobních práv rodinných nebo všeobecných osobnostních práv apod.

3 Kolizní význam pojmu teritorialita autorskopravní ochrany (*lex loci protectionis*)

Jak již bylo uvedeno, hraje princip teritoriality důležitou roli také v souvislostech mezinárodního práva soukromého, kde se projevuje v hraničním určovateli *lex loci protectionis*. V kontextu výše uvedených úvah však musíme zdůraznit, že samotný princip teritoriality není kolizní normou³⁰ a je třeba jej vždy odlišovat od kolizního navázání na stát ochrany (*lex loci protectionis*), které je toliko odvozeno z hmotněprávních aspektů teritoriality.³¹

Jestliže se podíváme na princip teritoriality (resp. hraniční určovatel *lex loci protectionis*) z kolizního hlediska, měli bychom mít na zřeteli, že jedním ze základních atributů kolizního práva je předvídatelnost a neutralita kolizního řešení, stejně jako požadavek na (vnější) rozhodovací harmonii³² nebo zásada, že hraniční určovatel má vést k použití toho právního řádu, který je s příslušným přeshraničním vztahem (otázkou) co nejužěji spojen.³³

²⁹ BECKSTEIN, 2010, op. cit., s. 25.

³⁰ TICHÝ, L. *Narážení č. 864/2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy Řím II: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 116; DREXL, 2018, op. cit., s. 1251, 1254; RICHTER, 2017, op. cit., s. 33; FEZER, KOOS, 2019, op. cit., s. 450.

³¹ DREXL, 2018, op. cit., s. 1251, 1254; FEZER, KOOS, 2019, op. cit., s. 450, 456; MATULIONYTE, 2011, op. cit., s. 25; EECHOUD, 2003, op. cit., s. 98.

³² SYMEONIDES, S. C. *Private International Law: Idealism, Pragmatism, Eclecticism*. Leiden: Brill, 2021, s. 16, 295. DOI: <https://doi.org/10.1163/9789004503915>; KROPHOLLER, J. *Internationales Privatrecht*. 6. vyd. Tübingen: Mohr Siebeck, 2006, s. 36, 69; METZGER, A. Perspektiven des internationalen Urheberrechts – Zwischen Territorialität und Ubiquität. *JuristenZeitung*. 2010, roč. 65, č. 19, s. 934. DOI: <https://doi.org/10.1628/jz-2010-0031>; LUNDSTEDT, 2016, op. cit., s. 49; EECHOUD, 2003, op. cit., s. 17; ROZEHNALOVÁ, N. Evropské mezinárodní právo soukromé – hledání formální a neformální autonomie. In: ŠKOP, M., DRLIČKOVÁ, K., CHARVÁT, R., KYSELOVSKÁ, T., SEHNÁLEK, D., ROZEHNALOVÁ, N. *In varietate concordia: sbor vědeckých statí k počtí prof. Vladimíra Tjěče*. Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 269.

³³ LUTZI, T. *Private international law online: internet regulation and civil liability in the EU*. Oxford: Oxford University Press, 2020; METZGER, 2010, op. cit., s. 934; EECHOUD, 2003, op. cit., s. 16; MICHAELS, R. The New European Choice-of-Law Revolution. *Tulane Law Review*. 2008, roč. 82, č. 5, s. 1614; ROZEHNALOVÁ, N. et al. *Úvod do mezinárodního práva soukromého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 53.

V tomto ohledu nicméně mají jednotlivé státy značnou míru volnosti a mohou si zvolit různé hraniční určovatele pro různé přeshraniční otázky. Jestliže se zaměříme na autorskoprávní statut, resp. otázku prvotního nositelství autorských práv,³⁴ setkáváme se, kromě tradičního *lex loci protectionis*, také s hraničními určovateli *lex patriae* (právní řád státní příslušnosti autora), *lex publicationis* (stát uveřejnění díla) nebo *lex creationis* (stát vzniku díla).³⁵ Samotný (hmotně-právní) pojem teritoriality duševně-vlastnické ochrany tedy v kolizním právu nemusí nutně znamenat používání hraničního určovatele *lex loci protectionis*,³⁶ neboť, jak jsme již uvedli, je obecnou zásadou fungování právní regulace jako takové, že stát uplatňuje své právo jako univerzální normativní systém v rámci

- 34 Autorskoprávní statut může být v mezinárodním kolizním právu dělený nebo nedělený. U děleného statutu se určitá otázka (například prvotní nositelství nebo otázka převoditelnosti práv) řídí jiným právním řádem než samotná existence a výkon autorských práv. Někteří autoři v dané souvislosti používají termín *dépeçage* (např. PATRY, W. F. Choice of Law and International Copyright. *The American Journal of Comparative Law*. 2000, roč. 48, č. 3, s. 392. DOI: <https://doi.org/10.2307/840860>; KUR, A., MAUNSBACH, U. Choice of law and intellectual property rights. *Oslo Law Review*. 2019, roč. 6, č. 1, s. 54. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.2387-3299-2019-01-07>; HODERMARSKY, 2021, op. cit., s. 218). Máme za to, že užití termínu *dépeçage* není v daném směru zcela přiléhavé, neboť tento institut se obvykle používá při rozlišení různých druhů statutů (například obligačního a věcně-právního) v kontextu konkrétního případu s mezinárodním prvkem. U prvotního nositelství nebo převoditelnosti autorských práv však, podle našeho názoru, není na místě hovořit o *dépeçage* (*Abspaltung*), neboť otázky spadající do duševně-vlastnického statutu tvoří jeden okruh vzájemně souvisejících problémů. *Dépeçage* se naopak používá v případech, kdy se na různé aspekty sporu s mezinárodním prvkem aplikují různé kolizní normy, přičemž dotčená práva, jejichž právní režim určujeme, mají odlišnou povahu (např. jde o vlastnické právo, závazkové právo, manželské právo, dědické právo, statusové otázky právní způsobilosti atd.). Srov. SERICK, R. Die Sonderanknüpfung von Teilfragen im Internationalen Privatrecht. *Zeitschrift Für Ausländisches Und Internationales Privatrecht*. 1953, roč. 18, č. 4, s. 633 a násl.; KROPHOLLER, 2006, op. cit., s. 132. Problematika prvotního nositelství autorských práv je spojena spíše s tzv. předběžnými otázkami, než s *dépeçage* (srov. DREXL, 2018, op. cit., s. 1340; FEZER, KOOS, 2019, op. cit., s. 539; WALTER, 2021, op. cit., s. 1319, 1322; KYSELOVSKÁ, KOUKAL, 2019, op. cit., s. 143 a násl.). Používání pojmu *dépeçage* je naopak na místě tehdy, když vymezujeme hranice závazkového a duševně-vlastnického statutu (ULMER, 1975, op. cit., s. 49; KUNDA, I. Croatian report. In: KONO, T. (ed.). *Intellectual property and private international law: comparative perspectives*. Oxford: Hart publishing, 2012, s. 499; EECHOUD, 2003, op. cit., s. 212; WALTER, 2012, op. cit., s. 1430; DREXL, 2018, op. cit., s. 1346).
- 35 TROLLER, 1952, op. cit., s. 55 a násl., ULMER, 1975, op. cit., s. 8; DROBNIG, 1976, op. cit., s. 197 a násl.; DREXL, 2018, op. cit., s. 1248, 1254; BECKSTEIN, 2010, op. cit., s. 305 a násl., s. 324; EECHOUD, 2003, op. cit., s. 179 a násl. V české doktríně podrobněji viz HODERMARSKY, 2021, op. cit., s. 43 a násl.
- 36 RICHTER, 2017, op. cit., s. 34, 80 a násl.; MATULIONYTE, 2011, op. cit., s. 61; SCHACK, 2019, op. cit., s. 527 a násl.; DREXL, 2018, op. cit., s. 1251, 1256.

svých hranic (hmotněprávní pojetí) a tento závěr rovněž koresponduje s obecnými principy mezinárodního práva veřejného (viz výše). Fentiman výstižně uvádí, že z kolizního hlediska problém teritoriality práv k duševnímu vlastnictví nespočívá v tom, že daná práva působí na vymezeném teritoriu, ale v tom, že jde o koncept, který je oproti jiným případům (věcná práva, závazková práva) pojímán zúženým způsobem („*territoriality in this context is narrowly defined*“).³⁷ Doslova dodává, že kolizním právníkům je v zásadě jedno, zda jsou práva k duševnímu vlastnictví teritoriální, neboť to je „*věcí duševně-vlastnických právníků*“ (jedná se tedy o otázku hmotněprávní). Z kolizního hlediska je toliko podstatné, že *lex loci protectionis* vede k odlišné aplikaci cizího právního řádu, než jak se s tím setkáváme u věcných práv.³⁸

Zatímco v oblasti věcných práv se v naprosté většině států setkáváme s kolizními normami, které dovolují, aby bylo použito právo cizího státu na řešení určité věcně-právní otázky s mezinárodním prvkem (typickým hraničním určovatelem zde je *lex rei sitae* – § 69 ZMPS),³⁹ a to s účinky pro jiné státy, u práv k duševnímu vlastnictví takové kolizní normy chybí.⁴⁰ Znamená to, že neexistuje obecná kolizní norma, díky níž bychom mohli cizí právo k duševnímu vlastnictví použít „s účinky pro území jiného státu“. Troller v dané souvislosti uvádí příklad, kdy vlastník přepraví svůj automobil ze Švýcarska do Francie, kde mu auto bude odcizeno švýcarským státním občanem s bydlištěm na území Švýcarska. Švýcarský soud, který by na základě své mezinárodní soudní pravomoci/příslušnosti o věci rozhodoval, by ohledně zásahu do vlastnického práva aplikoval francouzský *Code Civile*, nikoliv švýcarský *Zivilgesetzbuch*, a to na základě švýcarského hraničního určovatele *lex rei sitae* (čl. 99 odst. 1 švýcarského IPRG). Oproti právům k duševnímu vlastnictví však bude rozdíl v tom, že švýcarský soud aplikuje

³⁷ FENTIMAN, R. Choice of Law and Intellectual Property. In: DREXL, J., KUR, A. *Intellectual property and private international law*. Oxford: Hart, 2005, s. 138.

³⁸ FENTIMAN, 2005, op. cit., s. 138. Ohledně obdobných závěrů viz též TROLLER, 1983, op. cit., s. 135; KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 19.

³⁹ ŠUK, P., POLÁČEK, B. Komentář k § 69. In: PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ, 2013, op. cit., s. 449 a násled.; SVOBODA, J. Komentář k § 69. In: BRÍZA, P., BRICHÁČEK, T., FÍŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 351.

⁴⁰ KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 18; TROLLER, 1952, op. cit., s. 63; ULMER, 1975, op. cit., s. 9.

francouzské právo s účinky i pro území Švýcarska, zatímco u práv k duševnímu vlastnictví by v kontextu použití určovatele *lex loci protectionis* taková situace neměla nastat. Pokud je aplikován cizí právní řád, který „*přiznává práva k duševnímu vlastnictví a poskytuje jim ochranu*“ (§ 80 ZMPS), vždy jsou účinky této ochrany omezeny na území toho státu, který ochranu přiznává.⁴¹

Jiným příkladem může být koupě hmotného zboží v zahraničí ve státě A a jeho následný převoz do jiného státu (stát B). Skutečnost, že je vlastnické právo k takovému předmětu chráněno je důsledkem aplikace univerzálně uznávané kolizní normy *lex rei sitae*. U práv k duševnímu vlastnictví nicméně podobná pravidla neplatí, neboť získání ochrany ve státě A nemá žádný dopad na ochranu daného nehmotného statku ve státě B. Ochrana tak, oproti hmotným statkům, nelze soukromoprávním jednáním „*převést z jednoho státu do druhého*“. Stejně tak ani ztráta ochrany ve státě A neznamená ztrátu ochrany ve státě B.⁴² Naproti tomu například zánik hmotné věci, která se nachází ve státě B (stát *lex rei sitae*) má za následek zánik vlastnického práva i s účinky pro území státu A.

Podobně jako hmotněprávní princip teritoriality bývá i *lex loci protectionis* někdy odvozován ze znění čl. 5 odst. 2 Bernské úmluvy.⁴³ Kromě toho je tento princip obsažen také v řadě jiných ustanovení mezinárodních smluv. Například čl. 3 Dohody TRIPS, který zakládá princip národního zacházení, také ve svých důsledcích obsahuje *lex loci protectionis*, neboť členské státy

⁴¹ TROLLER, 1983, op. cit., s. 137. Obdobně viz MATULIONYTE, 2011, op. cit., s. 13, DREXL, 2018, op. cit., s. 1253.

⁴² BECKSTEIN, 2010, op. cit., s. 27; TROLLER, 1983, op. cit., s. 136.

⁴³ Srov. též KNÄP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 30. Drexl například dovozuje, že čl. 5 odst. 2 Bernské úmluvy svou textací odpovídá kolizním normám a jeho kolizní povahu odůvodňuje požadavkem rovného zacházení s cizozemci (srov. DREXL, J. In: GANEA et al., 2001, op. cit., s. 467; DREXL, 2018, op. cit., s. 1275 a násl.). Obdobné závěry najdeme také u Trollera (TROLLER, 1952, op. cit., s. 8) nebo Ulmera (ULMER, E. *Gewerbliche Schutzrechte und Urheberrechte im internationalen Privatrecht. Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*. 1977, roč. 41, č. 3, s. 487; ULMER, 1975, op. cit., s. 10). Skutečností nicméně je, že kolizní povaha čl. 5 odst. 2 Bernské úmluvy je dlouhodobě zpochybňována například Schackem, který ustanovení čl. 5 odst. 2 Bernské úmluvy nepřiznává kolizní účinek a zdůrazňuje, že rovné zacházení mezi domácími a zahraničními nositeli práv spočívá ve shodném hmotněprávním a kolizním řešení (SCHACK, 2019, op. cit., s. 522; SCHACK, 1979, op. cit., s. 28, 29). Také například Beckstein odmítá závěry ohledně kolizního rozměru čl. 5 odst. 2 Bernské úmluvy a uvádí, že ze zákazu diskriminace není možné dovozovat, zda určité ustanovení má kolizní povahu či nikoliv (BECKSTEIN, 2010, op. cit., s. 122).

na základě těchto ustanovení nemohou diskriminovat zahraniční autory. Z toho potom vyplývá požadavek aplikace právního řádu státu, kde se (resp. pro který se) žádá o ochranu,⁴⁴ neboť pokud by se měla díla zahraničních autorů řídit jiným právním řádem (například *lex originis*), nemohl by být požadavek rovného zacházení s cizozemci dodržen.

Hraniční určovatel *lex loci protectionis* je zakotven nejen v nepřímé podobě v mezinárodních smlouvách směřujících k ochraně duševního vlastnictví (viz výše), ale také v národních předpisech mezinárodního práva soukromého (čl. 100 odst. 1 švýcarského IPRG; § 34 rakouského IPRG, čl. 46 odst. 3 polského PPM). Existují nicméně i výjimečné případy, kdy jsou namísto *legis loci protectionis* uplatňovány jiné hraniční určovatele. Například Schack⁴⁵ nebo Trimble⁴⁶ poukazují na to, že Montevidejská dohoda o ochraně literárních a uměleckých děl z roku 1889⁴⁷ obsahuje ve vztahu k absolutním právům, která vyplývají z autorskoprávní ochrany, v čl. 2 hraniční určovatel *lex originis*.⁴⁸ Použití *lex originis* k určení prvotního nositelství autorských práv uplatňuje například Řecko,⁴⁹ Portugalsko⁵⁰ nebo Rumunsko.⁵¹ Hodermarsky k tomu dodává, že Rumunsko a Řecko zacházejí s *lex originis*

⁴⁴ DREXL, 2018, op. cit., s. 1275.

⁴⁵ SCHACK, 1979, op. cit., s. 34.

⁴⁶ TRIMBLE, M. The Multiplicity of Copyright Laws on the Internet. *Fordham Intellectual Property, Media and Entertainment Law Journal*. 2015, roč. 25, č. 2, s. 369. Obdobně viz FAWCETT, TORREMANS, 2011, op. cit., s. 685.

⁴⁷ Montevideo Copyright Convention on the Literary and Artistic Property. *UNESCO* [online]. 1966 [cit. 5. 4. 2022]. Dostupné z: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000155495>. Viz též MATULIONYTE, 2011, op. cit., s. 28; EECHOUD, 2003, op. cit., s. 129; LUNDSTEDT, 2016, op. cit., s. 86; KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 78.

⁴⁸ „*Authors of literary and artistic works and their successors shall enjoy in the Signatory States the rights to such authors by the law of the state in which first publication or production of the work took place*“ (čl. 2 Montevidejské úmluvy). K rozboru tohoto ustanovení viz též KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 78; LEWINSKI, S. von. *Europäisches und Internationales Urheberrecht*. In: LOEWENHEIM, U. *Handbuch des Urheberrechts*. 3. vyd. München: C. H. Beck, 2021, s. 1264.

⁴⁹ Čl. 67 zákona č. 2121/1993 (Government Gazette A 25 1993) Πνευματική Ιδιοκτησία, Συγγενικά Δικαιώματα και Πολιτιστικά Θέματα (Εισηγητική έκθεση για το ν. 2121/1993. Dostupné z: <https://www.opi.gr/vivliothiki/2121-1993#a67> [cit. 5. 4. 2022].

⁵⁰ Čl. 48 Decreto-Lei n.º 47344 de 25 de Novembro de 1966 (Código Civil). *Diário do Governo n.º 274/1966, Série I de 1966-11-25*. Dostupné z: <https://dre.pt/web/guest/legislacao-consolidada/-/lc/1471103599/202103162052/73905391/diplomaExpandido/indice> [cit. 5. 4. 2022].

⁵¹ Čl. 2.624 alin. (1) din Legea nr. 287/2009 din 17 iulie 2009 (Codul civil). Dostupné z: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/109884> [cit. 5. 4. 2022].

širším způsobem a používají tento hraniční určovatel jako navázání na celý autorskoprávní statut.⁵²

V rovině unijního kolizního práva je hraniční určovatel *lex loci protectionis* obsažen v čl. 8 nařízení Řím II, který je omezen na mimosmluvní závazkové poměry. Ve vnitrostátním kolizním právu nacházíme navázání na *lex loci protectionis* v širší (tj. nejen deliktní) podobě v ustanovení § 80 ZMPS.

Lex loci protectionis není možné ztotožňovat s *lex fori*.⁵³ Zatímco *lex fori* je spojen s otázkou mezinárodní soudní pravomoci/příslušnosti, *lex loci protectionis* je spojen s určením práva rozhodného.⁵⁴ V dané souvislosti musíme upozornit na to, že *lex loci protectionis* dle většiny komentátorů neznamena, že se daný poměr má řídit právním řádem, „*kde se uplatňuje nárok na ochranu*“ [*where the protection is claimed; wo der Schutz beansprucht wird*], ale právním řádem země, „*pro kterou se uplatňuje nárok na ochranu*“ [*for which the protection is claimed; für dessen Gebiet der Schutz in Anspruch genommen wird*].⁵⁵

Ohledně rozsahu hraničního určovatele *lex loci protectionis* platí, přinejmenším ve středoevropském prostoru (Švýcarsko, Rakousko, Německo, Česká republika), že zahrnuje všechny otázky autorskoprávního statutu

52 HODERMARSKY, 2021, op. cit., s. 51. V rumunské doktríně viz OPREA, A. *Objets immatériels: les biens incorporels en droit international privé*. Dostupné z: https://www.academia.edu/8641346/Droit_international_priv%C3%A9_et_immateriel_Rapport_roumain_Journ%C3%A9es_espagnoles_de_lAssociation_H_Capitant [cit. 5. 4. 2022].

53 BECKSTEIN, 2010, op. cit., s. 81; ULMER, 1975, op. cit., s. 12.

54 Viz např. BECKSTEIN, 2010, op. cit., s. 305 a násl.; DREXL, 2018, op. cit., s. 1248; RICKETSON, GINSBURG, 2005, op. cit., s. 1299.

55 FAWCETT, TORREMANS, 2011, op. cit., s. 676; DREXL, 2018, op. cit., s. 1248; RICKETSON, GINSBURG, 2005, op. cit., s. 1299. Obdobně viz TROLLER, 1952, op. cit., s. 26; ULMER, 1975, op. cit., s. 10. Ke shodným závěrům ohledně významu čl. 5 odst. 2 Bernské úmluvy dospívá i Drexl (DREXL, 2018, op. cit., s. 1275) nebo Fawcett s Torremansem (FAWCETT, TORREMANS, 2011, op. cit., s. 685, 691).

(*alle Rechtsfragen*).⁵⁶ Pokrývá proto otázky jako: kdo je nositelem práv (včetně problematiky prvního nositele), za jakých podmínek lze ochranu získat, jaký je rozsah ochrany, jak dlouho ochrana trvá, jaká je povaha práv k nehmotným statkům, zda jsou tato práva převoditelná, jak lze chráněná práva omezit, zda se k nim vztahuje vyčerpání práv apod.⁵⁷ Naproti tomu se *lex loci protectionis* nepoužije na přeshraniční otázky spojené se závazkovými relativními právy, zejména pokud jde o užívání autorských děl. Ty se budou řídit hraničními určovatelí obsaženými v nařízení Řím I.⁵⁸

4 Princip univerzality a *lex originis*

Debata o univerzálním a teritoriálním pojetí práv k duševnímu vlastnictví má svůj přímý vliv na použití hraničního určovatele v kolizním právu, neboť namísto *lex loci protectionis* zastánci principu univerzality navrhuji navázání

⁵⁶ JEGHER, KUNZ, 2021, op. cit., s. 1030; FEZER, KOOS, 2019, op. cit., s. 540; DREXL, 2018, op. cit., s. 1340; VERSCHRAEGEN, 2018, op. cit., s. 213; WALTER, 2021, op. cit., s. 1347. V rakouské judikatuře viz např. rozsudek Oberster Gerichtshof ze dne 17. 6. 1986, sp. zn. 4 Ob309/86. V německé judikatuře rozsudek německého Bundesgerichtshof ze dne 2. 10. 1997, sp. zn. I ZR 88/95; rozsudek Oberlandesgericht Düsseldorf ze dne 24. 4. 2007, sp. zn. I-20 U 175/06; Oberlandesgerichtshof München ze dne 17. 9. 2009, sp. zn. 29 U 2579/09; Oberlandesgerichtshof Frankfurt am Main ze dne 13. 5. 2014, sp. zn. 11 U 62/13. Ohledně podrobné analýzy německé rozhodovací praxe viz BIRKMANN, A. *Die Anknüpfung der originären Inhaberschaft am Urheberrecht in Deutschland, Frankreich und den USA – Ein Rechtsvergleich unter Berücksichtigung internationaler Konventionen*. Baden-Baden: Nomos, 2009, s. 121–142. DOI: <https://doi.org/10.5771/9783845216393>. Za zmínku stojí, že francouzská judikatura, která původně dlouho uplatňovala *lex originis*, se v roce 2013 přiklonila k *lex loci protectionis* (srov. rozsudek Cour de cassation, Chambre civile ze dne 10. 4. 2013, sp. zn. 11-12508). Viz také TRIMBLE, 2015, op. cit., s. 255; WALTER, 2021, op. cit., s. 1316; DREXL, 2018, op. cit., s. 1255.

⁵⁷ ULMER, 1975, op. cit., s. 9 a násl.; DREXL, 2018, op. cit., s. 1247; FEZER, KOOS, 2019, op. cit., s. 449; KYSELOVSKÁ, KOUKAL, 2019, op. cit., s. 155 a násl.; TROLLER, 1983, op. cit., s. 139; JEGHER, KUNZ, 2021, op. cit., s. 1030.

⁵⁸ ULMER, 1975, op. cit., s. 52 a násl.; DREXL, 2018, op. cit., s. 1338; FEZER, KOOS, 2019, op. cit., s. 488, 557; MANKOWSKI, P. *Contracts Relating to Intellectual or Industrial Property Rights under the Rome I Regulation*. In: LEIBL, S., OHLY, A. (eds.). *Intellectual property and private international law*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2009, s. 42 a násl.; FAWCETT, TORREMANS, 2011, op. cit., s. 762, 792; RICHTER, 2017, op. cit., s. 273 a násl.; BRÍCHÁČEK, T. *Kolizní norma pro práva duševního vlastnictví*. In: BRÍZA, P., BRÍCHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 465; VERSCHRAEGEN, B. In: RUMMEL, 2004, op. cit., s. 216.

na *lex originis*, a to buď pro celý autorskoprávní statut, nebo pouze pro dílčí otázku prvotního nositele autorských práv nebo jejich převoditelnosti.⁵⁹

Debata mezi zastánci principu teritoriality a univerzality je vyhocená zejména v Německu, kde „univerzalisté“ v čele s Schackem⁶⁰ zdůrazňují, že autorské právo je svým způsobem přirozeným právem, které vzniká již samotným vytvořením díla jeho autorem. Ostatní soukromá práva, jako je vlastnické právo ke hmotným předmětům, podle nich také nejsou vnímána jako svazek národních subjektivních práv (*Bündel nationaler Rechte*) zahrnujících takový počet vlastnických práv, kolik je na světě právních systémů.

Stejně jako princip teritoriality je i princip univerzality možné pojímat jako hmotněprávní princip, který se týká především otázky vzniku a rozsahu autorskoprávní ochrany.⁶¹ Na rozdíl od principu teritoriality však princip univerzality není možné bezprostředně dovozovat z norem mezinárodního práva veřejného.⁶² Spíše se do něj promítají přirozenoprávní hlediska,⁶³ kdy je zdůrazňován celosvětový (univerzální) přirozenoprávní základ autorskoprávní ochrany a princip neformálnosti jejího vzniku.⁶⁴

⁵⁹ Hovoříme o tzv. kombinovaných řešeních (BIRKMANN, 2009, op. cit., s. 45; HODERMARSKY, 2021, op. cit., s. 47; WALTER, 2021, op. cit., s. 1324 a násl.). Zatímco někteří ze zastánců *lex originis* usilují o to, aby se dle tohoto hraničního určovatele posuzovala pouze otázka prvního nositelství autorských práv (DROBNING, 1976, op. cit., s. 196), jiní požadují rozšíření *lex originis* i na otázku převoditelnosti práv (SCHACK, 1979, op. cit., s. 64; SCHACK, 2019, op. cit., s. 533).

⁶⁰ SCHACK, 1979, op. cit., s. 23 a násl.; SCHACK, 2019, op. cit., s. 478; SCHACK, H. The Law Applicable to (Unregistered) IP Rights After Rome II. In: LEIBL, S., OHLY, A. (eds.). *Intellectual property and private international law*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2009, s. 90 a násl.

⁶¹ EECHOUD, 2003, op. cit., s. 101; MATULIONYTE, 2011, op. cit., s. 15, 80; FEZER, KOOS, 2019, op. cit., s. 531; BIRKMANN, 2009, op. cit., s. 29.

⁶² Ojedinelou výjimkou jsou případy, kdy se státy opírají o princip univerzality při výkonu trestní jurisdikce, a to vůči všeobecně uznávaným trestným činům (LUNDSTEDT, 2016, op. cit., s. 33; SHAW, 2003, op. cit., s. 593). V českém trestním zákoníku jde o trestné činy vymezené v § 7 TZ.

⁶³ DROBNIG, 1976, op. cit., s. 197; SCHACK, 1979, op. cit., s. 36; SCHACK, 2019, op. cit., s. 11, 59, 478; KLASS, N. Das Urheberkollisionsrecht der ersten Inhaberschaft – Plädoyer für einen universalen Ansatz. *GRUR-Int.* 2007, č. 5, s. 381; EECHOUD, 2003, op. cit., s. 140, 142.

⁶⁴ V české doktríně viz např. TELEC, I. The Human Rights Dimension of Authors' Rights and Neighbouring Rights from the Czech Constitutional Perspective. In: GANEA, P., HEATH, Ch., SCHRICKER, G. (eds.). *Urheberrecht gestern, heute, morgen. Festschrift für Adolf Dietz zum 65. Geburtstag*. München: Verlag C. H. Beck, 2001, s. 67 a násl.; KOUKAL, 2019, op. cit., s. 323 a násl.; MYŠKA, M. *Výjimky a omezení autorského práva v prostředí digitálních sítí*. Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 77 a násl.

Na úrovni kolizních norem odpovídá hmotněprávnímu principu univerzality hraniční určovatel země původu (*lex originis*),⁶⁵ který určuje, který právní řád je aplikovatelný na přeshraniční otázky autorských práv, zejména na otázku prvotního nositelství autorských práv.

V hmotněprávním slova smyslu princip univerzality znamená, že autorská práva, jakmile jednou vzniknou, mají s ohledem na svou absolutní povahu univerzální platnost.⁶⁶ Zastánci univerzalistického řešení navrhuji, aby podobně jako u jiných majetkových práv nebyla ochrana autorských práv nutně omezena na území jednoho státu, neboť vznikají samotným aktem vytvoření, a nejsou tak závislá na vrchnostenském (státním) aktu udělení,⁶⁷ jako je tomu u práv průmyslových.⁶⁸ Podle univerzalistů je územní omezení, a tedy i určení všech aspektů autorskoprávních ochrany samostatně pro každý právní systém zastaralé a neodpovídá přirozenoprávní povaze autorských práv.⁶⁹ Jejich tvrzení vychází mimo jiné z toho, že metoda mezinárodního práva soukromého je založena na obecném předpokladu, že absolutní (majetková) práva, která vznikla v zahraničí, jsou v mezinárodním právu soukromém zásadně uznávána i v jiných právních řádech. Tato premisa by měla platit i pro práva k duševnímu vlastnictví, zejména pro autorská práva, neboť ta obecně nevyžadují registraci ani žádný vrchnostenský akt udělení (*Privilegiengewährung*).⁷⁰ V důsledku toho autorská práva předcházejí státnímu (pozitivnímu) právu, neboť tvůrce má na ně údajně

⁶⁵ EECHOUD, 2003, op. cit., s. 95 a násl.; MATULIONYTE, 2011, op. cit., s. 3, 80 a násl.; LUNDSTEDT, 2016, op. cit., s. 324; FEZER, KOOS, 2019, op. cit., s. 535.

⁶⁶ SCHACK, 1979, op. cit., s. 24, 74; SCHACK, 2019, op. cit., s. 478; DROBNIG, 1976, op. cit., s. 197; NEUHAUS, P. H. Freiheit und Gleichheit im internationalen Immaterialgüterrecht. *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*. 1976, roč. 40, č. 2, s. 192; EECHOUD, 2003, op. cit., s. 101.

⁶⁷ SCHACK, 1979, op. cit., s. 24; KLASS, 2007, op. cit., s. 379.

⁶⁸ SCHACK, 1979, op. cit., s. 23.

⁶⁹ DROBNIG, 1976, op. cit., s. 197; SCHACK, 1979, op. cit., s. 24; SCHACK, 2019, op. cit., s. 479; SCHACK, H. In: LEIBLE, OHLY, 2009, op. cit., s. 94; DINWOODIE, G. B. Extra-Territorial Application of IP Law: A View from America. In: LEIBLE, OHLY, 2009, op. cit., s. 123; BOLLACHER, 2005, op. cit., s. 90.

⁷⁰ DROBNIG, 1976, op. cit., s. 196; SCHACK, 1979, op. cit., s. 23; KLASS, 2007, op. cit., s. 380.

nárok *qua nature*.⁷¹ To má dále vést k předpokladu univerzálně jednotného práva, které si nárokuje univerzální (celosvětovou) platnost.⁷²

Podle univerzalistického přístupu není rozhodné právo určeno právem země, pro kterou je ochrana požadována, ale právem země, v níž autorské právo vzniklo.⁷³ Univerzalisté navrhují, aby se alespoň pro otázku prvotního nositelství autorských práv přijal hraniční určovatel *lex originis* (tj. právo původu díla). Důvodem má být skutečnost, že jednotné navázání na stát původu díla více odpovídá požadavku na užší sepejetí hraničního určovatele s danou přeshraniční otázkou⁷⁴ a také by použitím tohoto hraničního určovatele měla být lépe dosažena vnější rozhodovací harmonie.⁷⁵ Jako země původu, která určuje otázku prvního vlastnictví, se navrhují místo vytvoření díla (*lex creationis*),⁷⁶ místo prvního uveřejnění (*lex publicationis*),⁷⁷ státní příslušnost autora (*lex patriae*)⁷⁸ nebo místo jeho obvyklého bydliště (*lex domicilii*).⁷⁹

71 EECHOUD, 2003, op. cit., 140, 141; SCHACK, 2019, op. cit., s. 478; KLASS, 2007, op. cit., s. 381.

72 BOLLACHER, P. D. *Internationales Privatrecht, Urheberrecht und Internet Das auf länderübergreifende Sachverhalte anwendbare Recht*. Frankfurt am Main, Peter Lang, 2005, s. 166.

73 SCHACK, 1979, op. cit., s. 48, 63 a násl.; EECHOUD, 2003, op. cit., s. 119 a násl.; MATULIONYTE, 2011, op. cit., s. 81; LUNDSTEDT, 2016, op. cit., s. 96; BOLLACHER, 2005, op. cit., s. 166.

74 KLASS, 2007, op. cit., s. 386.

75 EECHOUD, 2003, op. cit., s. 17 a násl.; KLASS, 2007, op. cit., s. 381. Kriticky k tomu viz HODERMARSKY, 2021, op. cit., s. 218.

76 Toto navázání předpokládá Montevidejská dohoda o ochraně literárních a uměleckých děl z roku 1889 v čl. 2 („*Authors of literary and artistic works and their successors shall enjoy in the Signatory States the rights to such authors by the law of the state in which first publication or production of the work took place*“). K tomu viz např. SCHACK, 1979, op. cit., s. 34; KNAP, KUŇZ, 1981, op. cit., s. 78; BOLLACHER, 2005, op. cit., s. 167.

77 SCHACK, 1979, op. cit., s. 53; GINSBURG, J.C. International Copyright: From a Bundle of National Copyright Laws to a Supranational Code. *Journal of the Copyright Society of the U.S.A.* 2000, roč. 47, s. 283. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.222508>; PATRY, 2000, op. cit., s. 421 a násl.

78 DROBNIG, 1976, op. cit., s. 202.

79 GINSBURG, J.C. Private International Law Aspects of the Protection of Works and Objects of Related Rights Transmitted through Digital Networks. *WIPO* [online]. Document GCPIC/2, 30. 11. 1998, s. 41 [cit. 6. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.wipo.int/meetings/en/doc_details.jsp?doc_id=926; SCHACK, 1979, op. cit., s. 53; DROBNIG, 1976, op. cit., s. 199; EECHOUD, 2003, op. cit., s. 117; PATRY, 2000, op. cit., s. 423; GINSBURG, J.C. Colors in Conflicts: Moral Rights and the Foreign Exploitation of Colorized U.S. Motion Pictures. *Journal of the Copyright Society of the U.S.A.* 1988, roč. 36, č. 1, s. 83; GINSBURG, 2000, op. cit., s. 108, 110; BOLLACHER, 2005, op. cit., s. 168.

Další argument ve prospěch principu univerzálnosti je spatřován v globalizaci ekonomiky.⁸⁰ Problémy spojené s aplikováním *lex loci protectionis* na všechny otázky autorskoprávního statutu vedou k problémům, zejména pokud jde o otázku prvotního nositelství autorských práv u filmových děl a u děl zaměstnaneckých.⁸¹ Jednotné navázání této otázky má předcházet obtížím, které jsou nevyhnutelně spojeny s vázáním na *lex loci protectionis* a které způsobují, že není možné dosáhnout ani vnitřní ani vnější rozhodovací harmonie, neboť nejen soudy v různých státech, ale i soudy v rámci jedné jurisdikce (v závislosti na tom, pro které teritoriálně vymezené autorské právo žalobce uplatňuje nárok na ochranu), posuzují otázku prvotního nositelství vždy odděleně podle příslušného právního řádu.⁸² Důraz na zájmy uživatelů, které tolik zdůrazňoval Troller,⁸³ je podle názoru univerzalistů sekundární. Při vážení kolidujících zájmů univerzalisté navazují zájmy uživatelů na primární zájmy nositelů práv a zdůrazňují to, že *lex originis* napomáhá nabyvateli licence jasně určit, kdo je prvním vlastníkem autorských práv, a s kým má uzavřít (licenční) smlouvu.⁸⁴

5 Obhajoba širokého rozsahu *lex loci protectionis* v českém mezinárodním právu soukromém

Český zákon o mezinárodním právu soukromém v § 80, podobně jako čl. 110 odst. 1 švýcarského IPRG nebo § 34 odst. 1 rakouského IPRG, výslovně stanoví, že „*práva duševního vlastnictví se řídí právním řádem státu, který tato práva přiznává a poskytuje jim ochranu*“. Přestože český zákonodárce měl v roce 2012 při rekodifikaci mezinárodního práva soukromého k dispozici reformní návrhy pocházející z pera akademických projektů (v evropském

⁸⁰ BOLLACHER, 2005, op. cit., s. 168; SCHACK, H. Internationale Urheber-, Marken- und Wettbewerbsrechtsverletzungen im Internet Internationales Privatrecht. *MMR*. 2000, č. 2, s. 62; EECHOUD, 2003, op. cit., s. 179, 180; GINSBURG, 1998, op. cit., s. 28.

⁸¹ SCHACK, 1979, op. cit., s. 18; DROBNIG, 1976, op. cit., s. 198; BOLLACHER, 2005, op. cit., s. 86; KLASS, 2007, op. cit., s. 385; GINSBURG, 1998, op. cit., s. 28.

⁸² Podrobněji viz HODERMARSKÝ, 2021, op. cit., s. 65 a násl.

⁸³ TROLLER, 1952, op. cit., s. 67. Podobně viz DREXL, 2018, op. cit., s. 1258; MATULIONYTE, 2011, op. cit., s. 20.

⁸⁴ DROBNIG, 1976, op. cit., s. 201; SCHACK, 1979, op. cit., s. 70 a násl.; GINSBURG, 1998, op. cit., s. 96; EECHOUD, 2003, op. cit., s. 107.

prostoru např. čl. 3:201 CLIP Principles),⁸⁵ nevyužil možnosti zvolit alternativní hraniční určovatele pro různé situace (například pro díla vznikající v pracovněprávních vztazích, jako je tomu v § 34 odst. 2 rakouského IPRG)⁸⁶ a zvolil jednotné navázání na *lex loci protectionis*. V důvodové zprávě k zákonu o mezinárodním právu soukromém⁸⁷ jsou jednoznačně vyjádřeny důvody tohoto jednotného navázání, které zákonodárce spatřuje v principu teritoriality⁸⁸ a také, v Knapem zdůrazňované normativní povaze nehmotných statků.⁸⁹ Rozsah navázání na *lex loci protectionis* je zákonodárcem pojímán širokým a jednotným způsobem, což odpovídá tradicím ve střeoevropském prostoru (viz výše). Právní řád státu, který právo přiznává a poskytuje mu na svém území ochranu, tak zásadně upravuje všechny otázky duševně-vlastnického statutu (nositelství, vznik, zánik, obsah,

⁸⁵ Principles for Conflict of Laws in Intellectual Property. European Max Planck Group on Conflict of Laws in Intellectual Property. *European Max Planck Group* [online]. 25. 3. 2011 [cit. 6. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.ip.mpg.de/fileadmin/ipmpg/content/clip/the_draft-clip-principles-25-03-20117.pdf. Kromě *CLIP Principles*, které jsou relevantním *soft-law* zdrojem především v evropském prostoru, se můžeme setkat s akademickými projekty také v USA nebo v Asii. Patří mezi ně iniciativa Amerického právního institutu *Intellectual Property Principles Governing Jurisdiction, Choice of Law, and Judgments in Transnational Disputes* (ALI Principles) z roku 2007, japonský *Transparency Proposal on Jurisdiction, Choice of Law, Recognition and Enforcement for Foreign Judgments in Intellectual Property* z roku 2009 nebo společný korejsko-japonský návrh *Principles of Private International Law on Intellectual Property Rights* z roku 2010 (tzv. *Waseda Principles*). Nejnovějším akademickým projektem, jsou *Kyoto Guidelines on Intellectual Property and Private International Law* formulované *International Law Association* a schválené v Kjótu v prosinci 2020 (*ILA Guidelines*). V české právní doktríně podrobněji k těmto akademickým iniciativám viz KYSELOVSKÁ, KOŮKAL, 2019, op. cit., s. 32; HODERMARSKÝ, 2021, op. cit., s. 203 a násl.; KRÁLÍČEK, J. *Prosazování práv k duševnímu vlastnictví a pravomoc dle Nařízení Brusel I*. Dizertační práce. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, s. 165, 178.

⁸⁶ VERSCHRAEGEN, B. In: RUMMEL, 2004, op. cit., s. 221; DOKALIK, ZEMANN, 2018, op. cit., s. 754.

⁸⁷ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o mezinárodním právu soukromém (PSP ČR, VI. volební období, sněmovní tisk 364/0). Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=364&ct1=0> [cit. 5. 4. 2022].

⁸⁸ „Výslovně se zde samozřejmějám skutečnost plynoucí z principu teritoriality práv duševního vlastnictví“ (Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o mezinárodním právu soukromém, op. cit., s. 65).

⁸⁹ „... vynález musí splňovat náležitosti, které daný právní řád vyžaduje pro naplnění pojmu vynález. Tyto podmínky se nemusí ve všech podrobnostech shodovat, takže určitý skutkový základ, který splňuje podmínky pro vynález stanovené právním řádem jednoho státu, nemusí je nutně splňovat podle práva jiného státu.“ (Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o mezinárodním právu soukromém, op. cit., s. 66); Srov. KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 19, KNAP, KUNZ, OPLTOVÁ, 1988, op. cit., s. 21.

možnost nakládat s právem, poskytovat jinému oprávnění k jeho využívání, převádět je atd.).⁹⁰

Jestliže srovnáme hraniční určovatel u práv k duševnímu vlastnictví s věcnými právy, vidíme, že oproti *lex rei sitae*, který zakotvuje § 69 odst. 1 ZMPS a na jehož základě český právní řád uznává na území České republiky věcně-právní účinky nastalé v zahraničí, cizí práva k duševnímu vlastnictví na území České republiky z povahy věci žádné účinky nemají. Jestliže by český soud rozhodoval na základě *legis loci protectionis* podle cizího práva, které poskytuje ochranu danému nehmotnému statku (autorskému dílu), činil by tak pouze s účinky pro tento cizí právní řád, nikoliv pro území České republiky.⁹¹

V závěrečné části tohoto příspěvku se pokusíme zdůvodnit, proč považujeme široký a jednotný rozsah navázání na *lex loci protectionis* za správný a proč jej preferujeme před navázáním dílčích otázek (například, co se týče prvotního nositelství autorských práv či převoditelnosti) na *lex originis*. Zdůvodnění, které nacházíme v českých komentářích⁹² i v důvodové zprávě, je totiž do značné míry dogmatické (teritorialita, normativita) a nemusí být přesvědčivé, neboť, jak jsme již uvedli, samotný princip teritoriality k navázání všech otázek na *lex loci protectionis* nutně vést nemusí.⁹³

⁹⁰ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o mezinárodním právu soukromém, op. cit., s. 66. Viz též POLÁČEK, B. Komentář k § 80. In: PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ a kol., 2013, op. cit., s. 527, 537; BŘICHÁČEK, T. In: BŘÍZA et al., 2014, op. cit., s. 466.

⁹¹ Knap s Kunzem (KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 18) rozebírají v kontextu starého ZMPSP (zákon č. 97/1963 Sb.) situaci, kdy žalobcem byl italský autor, jehož žaloba směřovala vůči českému divadlu, které v Itálii porušilo jeho autorská práva k dílu, jež bylo poprvé uveřejněno v Itálii. Co se týče otázky mezinárodní soudní pravomoci/příslušnosti, žaloba by byla dnes projednávána českými soudy dle čl. 4 odst. 1 nařízení Brusel Ibis. Český soud by nicméně neaplikoval jako právo rozhodné *lex fori* (tj. neaplikoval by české právo), ale musel by použít jako právo rozhodné italské autorské právo. Pro deliktní nároky by se použil hraniční určovatel dle čl. 8 odst. 1 nařízení Řím II („rozhodným právem pro mimosmluvní závazkové vztahy, které vznikají z porušení práva duševního vlastnictví, je právo země, pro kterou je uplatňována ochrana těchto práv“). Pro otázky statusové (například pro určení autorství) by se použil § 80 ZMPS. Rozhodně by český soud nemohl aplikovat české autorské právo, neboť to by porušeno nebylo. Právní řád *legis loci protectionis* by zde nicméně byl aplikován s účinky! toliko pro území Italské republiky! (zdrázněno autorem).

⁹² POLÁČEK, B. In: PAUKNEROVÁ et al., 2014, op. cit., s. 466; BŘICHÁČEK, T. In: BŘÍZA et al., 2014, op. cit., s. 465.

⁹³ Viz navázání autorskoprávního statutu na *lex originis* v některých evropských státech (Řecko, Rumunsko, Portugalsko).

Podle zastánců *lex originis* se má autorské právo (nebo přinejmenším otázka prvotního nositelství) řídit právním řádem státu, ve kterém vzniklo (stát původu). Právě toto určení původu však, dle našeho názoru, vyvolává potíže, neboť do úvahy přichází několik možných hraničních určovateli (viz výše). Rozhodující výhoda *lex originis*, tedy možnost aplikovat jeden právní řád ohledně celosvětového užívání autorských děl (typicky u děl filmových či hudebních), převažuje pouze tehdy, pokud lze tento právní řád snadno a s dostatečnou jistotou určit. Právě v tom přitom je, podle našeho mínění, slabina navázání na *lex originis*. Princip právní jistoty, o který se argumentačně opírají Schack⁹⁴, Drobnič⁹⁵, Ginsburg⁹⁶ či Patry⁹⁷ se totiž začíná „rozměňovat“, jestliže začneme analyzovat konkrétní podoby kolizního navázání.

U právního řádu státu, kde bylo dílo vytvořeno (*lex creationis*), se především setkáváme s rizikem mobilního konfliktu, neboť díla v řadě případů vznikají delší dobu (typicky u děl filmových) a na různých místech. Místo vytvoření díla se tak nejví jako dostatečně určité, neboť to, kde přesně bylo dílo dokončeno (zvláště pokud jednotliví tvůrci dnes intenzivně spolupracují *on-line*) právní jistotu do „lokalizace“ daného přeshraničního vztahu nepřináší.⁹⁸ Navázání na obvyklé bydliště (domicil) autora se také nejví jako příliš přesvědčivé, neboť obvyklé bydliště nemusí mít nutně souvislost se samotným dílem (jeho vytvořením a následným vznikem autorskoprávní ochrany)⁹⁹ a opět zde vznikají obtíže mobilního konfliktu, pokud autor změní své bydliště během vytváření díla nebo pokud má vícero míst, kde se zdržuje. Obvyklé bydliště (domicil) se v kolizním právu spíše používá pro otázky spojené s osobním statutem nositele práv,¹⁰⁰ nikoliv s objektovou regulací,¹⁰¹ kterou je autorské právo.

⁹⁴ SCHACK, 1979, op. cit., s. 68.

⁹⁵ DROBNIG, 1976, op. cit., s. 201.

⁹⁶ GINSBURG, 1998, op. cit., s. 96; GINSBURG, 1998, op. cit., s. 27, 28.

⁹⁷ PATRY, 2000, op. cit., s. 430.

⁹⁸ BIRKMANN, 2009, op. cit., s. 46; DREXL, 2018, op. cit., s. 1257.

⁹⁹ TROLLER, 1952, op. cit., s. 55.

¹⁰⁰ Srov. např. § 29 odst. 1 ZMPS. Viz též ROZEHNALOVÁ et al., 2017, op. cit., s. 47, 48; KROPHOLLER, 2006, op. cit., s. 261; LYSINA, P. Osobný statut. In: LYSINA, P. et al. *Mezinárodní právo súkromné*. 2. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2016, s. 189.

¹⁰¹ JÄNICH, V. *Geistiges Eigentum – eine Komplementärserscheinung zum Sacheigentum?* Tübingen: Mohr Siebeck, 2002, s. 226; KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 102; REHBINDER, PEUKERT, 2015, op. cit., s. 59; LOEWENHEIM, U. *Grundlagen des Urheberrechts*. In: LOEWENHEIM, U. *Handbuch des Urheberrechts*. 3. vyd. München: C. H. Beck, 2021, s. 1 a násl.

Pokud již dílo bylo zveřejněno, převážná většina zastánců *legis originis* dovozuje, že rozhodujícím hraničním určovatelem má být místo prvního uveřejnění (tzv. *lex publicationis*).¹⁰² Rozhodným právem tak má být právo té země, kde dílo bylo poprvé zpřístupněno veřejnosti způsobem, na který dopadá čl. 3 odst. 3 a čl. 5 odst. 4 písm. a) a b) Bernské úmluvy. V tomto má být také spatřována výhoda, aby autor měl možnost ovlivnit volbu právního systému, podle kterého se určí ochrana jeho díla. Schack k tomu dodává, že toto místo mohou snadno určit i třetí osoby, aby určily, kdo je prvotním nositelem autorských práv a zda jde o práva převoditelná.¹⁰³

Takové odůvodnění se však také nejeví jako přesvědčivé. Jen ve velmi málo případech totiž rozhoduje o zveřejnění svého díla sám autor. O tom, ve které zemi má být dílo poprvé zpřístupněno veřejnosti, často v praxi rozhodují prostředníci¹⁰⁴ (vydavatelé, filmoví či hudební producenti), kteří mají hospodářský zájem na šíření díla. Vzhledem k tomu, jak rozdílně je otázka prvního nositelství upravena v jednotlivých státech,¹⁰⁵ mohla by mít volba místa uveřejnění velmi negativní následky na samotné autory, zejména pokud jde o náhradní odměny, *droit de suite*, možnosti odstoupení od smlouvy z důvodu kolize s osobnostními právy, možnosti/nemožnosti převést autorská

¹⁰² Podrobněji viz SCHACK, 1979, op. cit., s. 53 a násl.; EECHOUD, 2003, op. cit., s. 72, 121 a násl.; GINSBURG, 1998, op. cit., s. 83; GINSBURG, 1998, op. cit., s. 27; HODERMARSKY, 2021, op. cit., s. 48. V americké jurisdikci viz rozsudek 2nd *Circuit Appellate Court* ve věci *Itar-Tass Russian News Agency proti Russian Kurier, Inc.*, 153 F.3d 82 (2d Cir. 1998). Soud použil jiné navázání pro delikt ní nároky a jiné pro majetkové otázky spojené s (prvotním) nositelstvím práv. V dané věci bylo spornou otázkou, zda nositeli autorských práv k článkům byli autoři článků, anebo naopak vydavatelství, pro které pracovali. Pokud nositelství práv náleželo vydavatelství, potom bylo otázkou, zda práva příslušela k jednotlivým článkům, nebo se vztahovala pouze k jejich kompilaci. Soud rozhodl, že pro tyto otázky je rozhodující právo země s nejužším vztahem k majetkovým právům autorským a stranám sporu. Soud čerpal oporu z kolizního pravidla obsaženém v § 222 *Second Restatement of the Conflicts of Law* a použil ruské právo, protože Ruská federace byla „zemí původu“ těchto autorských děl vytvořených ruskými státními příslušníky a poprvé zveřejněných v Rusku. Blíže viz EECHOUD, 2003, op. cit., s. 123; PATRY, 2000, op. cit., s. 425; LUNDSTEDT, 2016, op. cit., s. 338; MATULIONYTE, 2011, op. cit., s. 56.

¹⁰³ SCHACK, 1979, op. cit., s. 60; SCHACK, 2019, op. cit., s. 527, 533. Podobnou argumentaci používá i Ginsburg (srov. GINSBURG, 2000, op. cit., s. 285) nebo Patry (PATRY, 2000, op. cit., s. 396).

¹⁰⁴ DREXL, 2018, op. cit., s. 1257; BIRKMANN, 2009, op. cit., s. 48.

¹⁰⁵ V české doktríně k tomu viz například KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 134 a násl.; TUMA, P. K otázce převoditelnosti majetkových autorských práv. *Bulletin advokacie*. 2012, č. 4, s. 64 a násl.

práva apod. Díky navázání na *lex originis* by prostředníci mohli získat autorská práva prostřednictvím *forum shoppingu*, a to s globálním účinkem.¹⁰⁶

Protože rozhodnutí o místě zveřejnění leží mimo faktické možnosti autora a zároveň prostředníci mají zájem ponechat otázku prvotního nositelství na těch právních rádech, které je nejvíce zvýhodňují, jedná se o kritérium, jež je rozporné s primárním účelem autorskoprávní regulace v kontinentálních jurisdikcích postavených na *droit d'auteur*.¹⁰⁷ Zastáncům *lex originis* můžeme také opovnovat, jestliže uvádí, že místo prvního zveřejnění je pro uživatele snadno určitelné. Zejména pokud je dílo zpřístupněno ve více státech současně (nejedná se pouze o díla filmová, ale dnes i mnohá díla literární, která vycházejí současně v Bostonu, Cambridge i v Sydney), není určení *loci publicationis* jednoznačné.¹⁰⁸

V neposlední řadě je možným hraničním určovatelem osobní statut (*Personalstatut*) ve smyslu státní příslušnosti autora díla. Podle tohoto pojetí, které bylo výrazným způsobem kritizováno již Trollerem,¹⁰⁹ by pro určení státu původu díla bylo rozhodující právo státu, jehož je autor státním příslušníkem. Tato možnost však přichází do úvahy pouze u děl, která dosud nebyla zveřejněna. V Bernské úmluvě nacházíme toto pravidlo v čl. 5 odst. 4 písm. c), který zakotvuje, že státní příslušnost autora je rozhodující pro díla, která nebyla uveřejněna, a pro díla, která byla poprvé uveřejněna v zemi mimo Bernskou unii. Ohledně uveřejněných děl nicméně zastánci *legis originis* vidí jako příhodnější hraniční určovatel prvního uveřejnění díla, neboť až okamžikem uveřejnění se stává dílo součástí obecného kulturního a vědeckého fondu a také předmětem právního styku.¹¹⁰ V tomto směru se již nejeví státní příslušnost autora jako odůvodněný hraniční určovatel, neboť zvláštní vztah tvůrce k dílu se jeho uveřejněním rozvolnil.

¹⁰⁶ DREXL, 2018, op. cit., s. 1257; BIRKMANN, 2009, op. cit., s. 60. Právě z toho důvodu navrhuje z univerzalistických pozic van Eechoud, aby země původu byla navázána na místo obvyklého bydliště (domicilu) autora. Srov. EECHOUD, M. M. van. Alternatives to the lex protectionis as the Choice-of-Law Rule for Initial Ownership of Copyright. In: DREXL, J., KUR, A. *Intellectual property and private international law*. Oxford: Hart, 2005, s. 138, s. 305; EECHOUD, 2003, op. cit., s. 185.

¹⁰⁷ KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 153; DREXL, 2018, op. cit., s. 1258; BIRKMANN, 2009, op. cit., s. 72; METZGER, 2010, op. cit., s. 161.

¹⁰⁸ DREXL, 2018, op. cit., s. 1258; BIRKMANN, 2009, op. cit., s. 68.

¹⁰⁹ TROLLER, 1952, op. cit., s. 55.

¹¹⁰ SCHACK, 1979, op. cit., s. 54; SCHACK, 2019, op. cit., s. 527; PATRY, 2000, op. cit., s. 425 a násl.

Přestože všechny argumenty, které používají zastánci univerzalistického přístupu, jsou validní, dle našeho názoru ve prospěch širokého rozsahu a jednotného navázání na *lex loci protectionis* hovoří především skutečnost, že autorské právo je uceleným systémem, jehož dílčí oblasti jsou vzájemně provázány¹¹¹. Obsah autorského práva spočívá nejen v povaze a výčtu majetkových a osobnostních práv, ale také v působení výjimek a omezení,¹¹² stanovení pravidel pro převoditelnost a vzdání se práv, včetně otázky, kterému subjektu práva vznikají, jak dlouho trvají a zda přechází na právního nástupce děděním.¹¹³ Jestliže autorské právo pojímáme jako komplexní systém duševně-vlastnické ochrany k výtvorům v oblasti umělecké nebo vědecké tvorby, potom by pro navazování určité otázky na samostatný hraniční určovatel (*lex originis*) obecně, případně pouze u prvotního nositelství nebo převoditelnosti práv, musely existovat významné důvody spočívající v tom, že vážení zúčastněných kolidujících zájmů výrazně převažuje ve prospěch osoby nositele práv.

V dané souvislosti se nicméně domníváme, že právě při vážení dotčených kolidujících zájmů¹¹⁴ je potřeba zohlednit také jiné aspekty než pouze zájmy nositelů práv, resp. prostředníků (vydavatelů, producentů), jak činí univerzalisté. Autorská díla totiž neslouží pouze k uspokojování individuálních zájmů (majetkových, nemajetkových) autora, ale současně plní komunikační funkci (*qualifizierte menschliche Kommunikation*),¹¹⁵ neboť autor zveřejněním svého díla vstupuje do komunikačního vztahu s ostatními členy společnosti. V českém prostředí již Knap upozornil na to, že „zveřejněním je dílo zpřístupněno veřejnosti, je předáno ke společenskému užítí a stává se součástí fondu kultury.“¹¹⁶ Znamená to, že autorskoprávně chráněné předměty nejsou pouze individualistickými

¹¹¹ TROLLER, 1952, op. cit., s. 62, 67; ULMER, 1975, op. cit., s. 12, 37; TROLLER, 1983, op. cit., s. 138; WALTER, M. In: LOEWENHEIM, 2021, op. cit., s. 1319.

¹¹² MYŠKA, 2020, op. cit., s. 104 a násl.

¹¹³ TROLLER, 1952, op. cit., s. 61; KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 20; DREXL, 2018, op. cit., s. 1258; FEZER, KOOS, 2019, op. cit., s. 539.

¹¹⁴ DREXL, 2018, op. cit., s. 1258; FEZER, KOOS, 2019, op. cit., s. 538; JEGHER, KUNZ, 2021, op. cit., s. 1033; MATULIONYTE, 2011, op. cit., s. 9, 28; BIRKMANN, 2009, op. cit., s. 69.

¹¹⁵ REHBINDER, PEUKERT, 2015, op. cit., s. 191; LOEWENHEIM, U. *Werkbegriff*. In: LOEWENHEIM, U., LEISTNER, M., OHLY, A. (eds.). *Urheberrecht, Kommentar*. 5. vyd. Mnichov: C. H. Beck Verlag, 2017, s. 61.

¹¹⁶ KNAP, 1977, op. cit., s. 112.

výtvary konkrétní osoby, která k nim má výhradní práva, ale jedná se také o kulturní, umělecké a vědecké statky, jež se stávají součástí obecného fondu (kulturního a vědeckého bohatství).

V daném ohledu již v padesátých letech minulého století Troller,¹¹⁷ z jehož závěrů vycházel nestor české autorskoprávní doktríny Knap,¹¹⁸ upozornil na to, že v kolizním právu nelze požadovat, aby povinná osoba (uživatel) posuzovala rozsah své povinnosti zdržet se protiprávního jednání například podle toho právního řádu, jehož je nositel autorských práv státním příslušníkem, nebo kde má své bydliště. Ani jedna z těchto skutečností totiž uživatelé často ani nebude známa. Posuzování jednání uživatelů podle práva země původu (*lex originis*) by tak vedlo k nadměrnému zatížení uživatelů¹¹⁹, což je ještě zřejmější v souvislosti s novými médii a masovým užíváním autorských děl na Internetu.¹²⁰ Obdobným způsobem to platí i pro *lex primae publicationis*. Ani zde není možné po uživateli spravedlivě požadovat, aby zjišťoval, ve které zemi bylo dílo uveřejněno poprvé pro to, aby určil obsah a rozsah autorskoprávní ochrany (včetně výjimek a omezení), převoditelnost práv nebo osobu prvotního nositele práv.

Hraniční určovatel *lex loci protectionis* tak namísto *lex originis*, dle našeho názoru, lépe odpovídá základní myšlence kolizní spravedlnosti, která postuluje nejen nejužší sepjetí právního řádu s konkrétní přeshraniční otázkou, ale také proporcionální vážení všech dotčených zájmů.¹²¹ V tomto kontextu se nám pro všechny otázky duševně-vlastnického statutu jako nejužší jeví právní řád státu ochrany (*lex loci protectionis*), který Troller v duchu kolizní lokalizace příznačně nazýval jako *Herrschaftsgebiet des Rechts* (panství zákona).¹²²

¹¹⁷ TROLLER, 1952, op. cit., s. 61, 65.

¹¹⁸ KNAP, KUNZ, 1981, op. cit., s. 19.

¹¹⁹ METZGER, 2010, op. cit., s. 161; DREXL, 2018, op. cit., s. 1258; BIRKMANN, 2009, op. cit., s. 69.

¹²⁰ DREXL, 2018, op. cit., s. 1258; FEZER, KOOS, 2019, op. cit., s. 538; WALTER, 2021, op. cit., s. 1319.

¹²¹ BIRKMANN, 2009, op. cit., s. 75; DREXL, 2018, op. cit., s. 1258.

¹²² TROLLER, 1952, op. cit., s. 61 a násl.